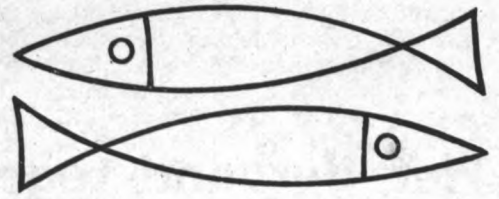

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar

adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijssel

J. KEUNING — CULEMBORG

Gods overtuigend bewijs

Waarom blijven we op het pinksterfeest zo gemakkelijk steken in het eerste gedeelte van Handelingen 2? Alsof de aanwezigheid van de Geest zich alleen, of vooral, manifesteert in meeslepen-de windvlagen, vurige tongen en mensen die ongewone klanken produceren.

Het is waar: je kunt die verschijnselen — of soortgelijke — niet wegdrukken in het hoekje van een voorbijgebedeling. Dat is lang genoeg en al te gemakkelijk gedaan. En uit dat gezichtspunt is er dus wel degelijk reden voor, vandaag vernieuwde aandacht te geven aan dat vergeten hoofdstuk: de charismata, de bijzondere gaven van de Geest.

Dat vergeten hoofdstuk omvat overigens meer dan alleen het eerste gedeelte van Handelingen 2 ons zou doen vermoeden. Meer dan dat waaraan vandaag bij het woord „charismata” meestal gedacht wordt. Dat n.l. wat Paulus noemt nadat hij alle mogelijke charismata heeft opgesomd en nadat hij dan bovendien nog — met ironische toegeeflijkheid? — de raad gegeven heeft: mik maar op de hoogste gaven. Want dan volgt er: ik wijs jullie een weg die nog véél verder omhoog voert, — de liefde (1 Kor. 12 : 30-31 v.v.). De liefde, zegt Paulus, is het grote charisma. Want door de liefde wordt het „lichaam” gebouwd (1 Kor. 12 : 12 v.v.), het lichaam, dat één is.

Wanneer we na het verhaal over de uitstorting van de Heilige Geest doorlezen, stuiten we onmiddellijk op een beschrijving van het leven der gemeente: ze bleven volharden bij... de *gemeenschap*;... en allen die tot het geloof ge-

komen en *bijeenvergaderd* waren, hadden alles *gemeenschappelijk* (Hand. 2 : 41 v.v.). Even later wordt dat herhaald: En de menigte van hen, die tot het geloof gekomen waren, was *één van hart en ziel*, en... zij hadden *alles gemeenschappelijk* (Hand. 4 : 32 v.v.). Hoe volstrekt die eenheid van de gemeente is, blijkt als Ananias en Sapphira er een „goedkoop” zaakje van maken: dat kan eenvoudig niet; het is alles of niets. En juist dan, als het totalitaire karakter van die eenheid is gemarkeerd, — juist dan durft niemand van de anderen zich bij haar aansluiten; maar (je zou haast vertalen: want) het volk stelde hen zeer hoog; en des te meer werden er toegevoegd, die de Heere geloofden (Hand. 5 : 12-14).

Met name dat laatste, „des te meer werden er toegevoegd, die de Here geloofden”, doet denken aan wat Jezus aan God vroeg in dat gebed dat helemaal bepaald werd door zijn naderende afscheid: Ik bid niet alleen voor dezen, maar ook voor hen die door hun woord in Mij geloven, opdat zij allen één zijn, gelijk Gij, Vader, in Mij en Ik in U, dat ook zij in Ons zijn; opdat de wereld gelove dat Gij Mij gezonden hebt (Joh. 17 : 20; vgl. vs 11).

Het is duidelijk dat Jezus méér op het oog had dan dat wat *wij* eenheid noemen: geen ruzie, allemaal netjes naar één kerk, allemaal precies hetzelfde zeggen en doen en vooral aardig zijn voor elkaar. Jezus bad om een eenheid onder ons zó, als Hij en zijn Vader één zijn. Zo volstrekt op elkaar aangewezen. Zo werkelijk saamhorig. Zo vervuld van elkaar. Zo intens op elkaar betrokken. Zo één, dat je ook werkelijk niet meer zonder elkaar kunt, niet meer zonder elkaar wilt. Dat je pas leeft als je samen leeft.

En Hij bad om die eenheid, opdat de wereld zou geloven.

Want straks is Hij er niet meer. Dan is er alleen nog de gemeente, door Jezus de wereld in gezonden, zoals God Jezus gezonden heeft. Straks is Hij er niet meer, die zeggen kon: wie Mij gezien heeft, die heeft de Vader gezien. Als er één was, die de wereld werkelijk overtuigen kon, overtuigen van

God en van het heil van God, dan was Hij het. Straks is er alleen nog maar de gemeente die het de wereld aan moet praten dat Jezus toch heus van God komt.

Dat is een probleem. Hoe zal de gemeente dat ooit kunnen doen? Hoe zal de wereld dat aan de gemeente ontdekken, dat God Jezus gezonden heeft?

Dat zal, zegt Jezus, de wereld hieraan ontdekken, dat jullie één zijn.

Merkwaardig: Jezus spreekt niet het evangelie dat de gemeente moet verkondigen. Niet over hun rechtzinnigheid die de wereld tot andere gedachten moet brengen. Ook niet over de goede dingen die ze, stuk voor stuk, moeten doen. Jezus spreekt over wat ze samen moeten doen, over wat ze samen moeten zijn. Over hun eenheid, waarin de eenheid tussen God en Hem tastbaar wordt. Juist aan die eenheid moet de wereld het gewaar worden dat God er is en dat God verlost door Jezus, en dat er hoop is en toekomst.

Dáárom gaat Jezus uit de wereld weg. Dáárom zendt Hij straks de Heilige Geest. Opdat *die* — door de eenheid van de gemeente — de wereld zou overtuigen (Joh. 16 : 5 v.v.). Dáárom is het voor het koninkrijk van God belangrijker dat de gemeente in de wereld is dan dat Jezus in de wereld zou blijven (Joh. 17 : 11).

Dat is het nu wat Paulus bedoelt als hij in Efeze 4 zegt dat Jezus is opgevaren in de hoogte en dat Hij gaven gegeven heeft aan de gemeente, opdat zij — dat lichaam — als een welsluitend geheel zou groeien om zichzelf op te bouwen in de liefde.

Zo'n gemeente, een gemeente met dit charisma van de Geest, — dat is wat de wereld nodig heeft. Juist die wereld, die zo krampachtig op zoek is naar werkelijke eenheid. Naar wat mensen echt samen bindt. We kunnen er niet om heen dat het deze hunkering is die zich uit in maatschappij-kritiek, in het experiment van de commune, in de interesse voor de mens-wetenschappen in de felheid waarmee gegrepen wordt naar sociale vaardigheid. Natuurlijk: daarin spelen

ook andere factoren een rol. En het is een hunkering die onzuiver is, vol ressentiment vaak, in de blinde tastend, onmachtig. Dat zal allemaal wel waar zijn. Maar dan toch: een hunkering naar echt leven. En dat wil zeggen: naar een gesaneerde samenleving. Naar een mensheid, die niet meer uiteengeslagen wordt door concurrentie, maar werkelijk één.

En het antwoord op deze hunkering heeft God gegeven in Jezus, die opgevaren is en gaven gegeven heeft aan de mensen. Die de levendmakende Geest deed komen, — en kijk, dan is er een gemeente. Niet een groep individuen, die iets belangrijks gemeen hebben — ze geloven allemaal in God, ze houden allemaal de bijbel voor waar, ze houden er allemaal dezelfde levens- en wereldbeschouwing op na — maar een gemeente, die één lichaam is. Een gemeente waarin al iets te zien is van de nieuwe mensheid. Een teken van wat het worden zal.

Christus zei: wie Mij gezien heeft, die heeft God gezien. Maar nu Hij zelf hier niet meer is, nu Hij zelf in deze wereld de heerschappij van God en het heil van God niet langer zichtbaar maakt, nu wijst Hij op zijn gemeente. Wie de gemeente gezien heeft, die moet het wel geloven dat God Mij gezonden heeft. Dat God door

vervolg op pag. 178 - 1e kolom

IN DIT NUMMER

- Pagina 177
Ds J. Keuning,
Gods overtuigend bewijs
- Pagina 178
Ds H. Smit,
Het Verbond tegenover Elite en Naamloosheid
- Pagina 179
Drs W. G. Rietkerk,
Over het voorportaal van de Kerk (2)
- Pagina 180
Ds E. R. Postma,
D. W. L. Milo
Ds M. R. van den Berg,
Jeremia (Bijbelstudie)
- Pagina 182
Prof. C. Veenhof,
Godsdienst „privaatzaak”?
- Pagina 183
Prof. C. Veenhof,
Persschouw

Het Verbond tegenover Élite en Naamloosheid

Christusweerspiegeling ?

Zoals we wel weten is het hoe langer hoe meer gewoon geworden de bijbel met een echo of een spiegel te vergelijken. Dat betekent dan, dat we in de Schrift geen rechtstreekse kijk op de Christus krijgen maar een indirekte! We zien Hem als het ware in een spiegel. En die spiegel mengt zijn eigen kwaliteiten in het geheel van het beeld dat wij tenslotte opvangen. En zo horen we de Christus al evenmin rechtstreeks. Wij horen Hem via een echo, die ongetwijfeld een indrukwekkend volume op ons oor projekteert, maar die toch zeker niet met het „oorspronkelijke” samenvalt.

Zonder beelden: Wij vernemen in de Bijbel niet zonder meer wie en wat de Christus is. Neen, we maken kennis met de Christus-voor-Petrus, met de Christus-naar-Paulus'-opvatting, met de Christus-voor-de-„oergemeente”. En daarvoor draagt het Christusbeeld telkens weer tévens de trekken van de gelovige man of de gelovige gemeenschap, die in het desbetreffende bijbelgedeelte aan het woord is. De Christus komt óver vermengd met de bestanddelen van Paulus' wereldbeschouwing, van Petrus' geloof, van de opvattingen

Vervolg van de voorpagina

Mij en door mijn Geest voor elkaar krijgt wat alle gemeenschapsdrift van mensen niet bereiken kan: dat ze één zijn, zo als Ik en de Vader één zijn.

En als de wereld dat niet te zien krijgt, als onze kinderen dáárvan niets merken, dan geloven ze het wel. Dan geloven ze er niets van, dat God Jezus gezonden heeft. Dan geloven ze er niets meer van, ondanks onze mooie woorden, bijbelse leuzen en hoge pretenties. Want daar kijken ze dwars door heen.

De weg, die ons nog veel verder brengt dan alle andere charismata, is de weg waarop niemand ons kan ontmoeten zonder de gemeente te ontmoeten. En dwars door ons en door de gemeente heen kijkend, moeten ze Jezus wel zien en God, die wat wij hopeloos stuk gemaakt hebben toch weer heelt.

Hem zij de heerlijkheid in de gemeente.

Kerkelijk Leven

en het „denkraam” van de eerste christenen. Maar wie en wat en waar is Hij nu zèlf? Natuurlijk behoef ik de kritiek niet te herhalen die ook in „Opbouw” al meerdere malen op deze theologische vernieuwing is uitgebracht. Ik zou nu willen wijzen op een gevolg dat minder vaak genoemd is: Het licht van Gods Verbond verdwijnt en de kerkgemeenschap wordt opgesplitst in een élite enerzijds en een schare naamlozen aan de andere kant. Maar eerst zou ik dat thema ook nog van een andere kant willen benaderen.

Averechtse werking van geloofsgetuigenissen !

We hebben allemaal wel mensen horen getuigen van wat God aan hen en in hun leven gedaan heeft. Mogelijk hebben we wel spontaan en enthousiast daaraan meegedaan. Tot lof van de HERE en tot stichting van de mensen. En zeker, vaak werd de vreugde en de dankbaarheid van de spreker een heilige lont, om zo te zeggen, die ook anderen tot vreugde en dankbaarheid bracht. Maar... hoe vaak werd ook niet het kopje boven deze alinea bewaarheid! Hoe vaak werkte dat getuigenis ook niet averechts! En dat echt niet alleen bij mensen die niets van het evangelie wilden weten! Vaak juist bij mensen die de vertroosting van Christus boven alles waardeerden! Hoe kwam dat eigenlijk! Ik denk dat deze vraag wel te beantwoorden is. Als ik vertel wat de HERE aan mij en in mijn leven gedaan heeft... blijven die uitdrukkingen „aan mij” en „in mijn leven” dan wat ze in de zinsontleding zijn: eenvoudige konkretiserende plaatsbepalingen? Of gaan ze toch buiten de grenzen van die eenvoud en komen ze tot een zelfstandig bestaan?

In dat laatste geval bereik ik een resultaat dat praktisch in de lijn ligt van de moderne theologie, hoezeer ik me daartegen ook principieel verzetten wil. Wat óverkomt naar de ander, dat is de Christus-voor-Jansen-en-de-Pietersen en hoe we verder mogen heten. En men was toch al bezig Jansen en Pietersen te bewonderen om

Pastorale notities

De heerlijkheid van Gods wetten

De wetten, die de Here door de dienst van Mozes aan zijn volk Israël gegeven heeft en die ons in de boeken Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium bewaard zijn gebleven, hebben voor de nieuwtestamentische kerk nog niets van haar glans verloren. Niet alleen de wetten voor het godsdienstige leven in engere zin, maar voor het ganse leven in het verbond. De burgerlijke wetten, strafwetten, eigendomswetten, krijgswetten, gezondheidswetten, huwelijkswetten, handelswetten, pandwetten, veiligheidswetten en nog zoveel meer, zijn tot onze lering beschreven.

Ze zijn ons bewaard gebleven, niet om ons heil te zoeken in een slaafs navolgen van wat de Here aan zijn volk Israël in zijn positie en in zijn tijd te doen geboden had, stel dat dit mogelijk zou zijn. Maar wel moeten wij in de geest die uit deze wetten spreekt, onze huidige maatschappelijke samenleving en instelling daarnaar beoordelen. Velen zijn er, die onder meer de

sociaal-politieke betekenis der O.T.wetten afwijzen of die wetten voor óns alleen van religieus-geestelijke betekenis achten als schaduwen van het komende Godsrijk. Maar ze verstaan niet, dat Gods wetten aan Israël gegeven, heel concreet en gewoon ten doel hebben gehad om hier op aarde een goede, rechtvaardige en heilzame samenleving te stichten. Een samenleving, welke geen klassenonderscheid kent, geen bevoorrechte stand laat opkomen, grootgrondbezit tegengaat, overal het recht der armen en verdrukten beschermt, nadruk legt op de plichten der bezitters. Dat ze daarom ook voor de beoordeling en verbetering van onze tegenwoordige politieke instellingen en maatschappijvormen en economische verhoudingen van betekenis zijn. Temidden van de strijd der geesten en politiek en economisch terrein moeten wij het dan ook als taak en roeping zien, niet alleen om met vermaak de heerlijkheid en wijsheid en gerechtigheid van die eenmaal aan Israël gegeven wetten op te merken. Maar ook om van die heerlijkheid, wijsheid en rechtvaardigheid getuigenis te geven door woord en geschrift. Zo kunnen Gods inzettingen nog gezongen zijn ter plaatse van onze vreemdelingschappen (Psalm 119 : 54).

B. Telder Bilthoven

hun vrijmoedigheid! Onze hoedanigheden gaan méé het spiegelbeeld bepalen. Ons efen volume gaat de echo kwalificeren. Ook al bedoelden we dat niet. En tot onze grote teleurstelling zien we dan óók die averechtse werking. We zien dat er kinderen Gods zijn, die niet worden meegetrokken, maar die door ons goed bedoelde spreken in een grote en diepe vereenzaming geraken!

Elite en Naamloosheid

Wanneer het nu eens waar was, dat we in de bijbel alleen maar met de Christus-voor-Paulus en met de Christus-voor-de-oergemeente te doen hadden...? Dan stonden er twee wegen open. De eerste weg is die van wat ik zou willen noemen het élitaire élan. We brengen Christus vanuit het tijdgebondene en beperkte van het Petrus-en-Paulus-raam over in de kaders van onze eigen tijd! Geen nood en geen moeite! Had Luther in zijn omstandigheden het volste recht Christus te trekken in het raam van de vraag: Hoe ben ik rechtvaardig voor God, ... wij nemen en hebben het recht Hem te stellen in het kader van ónze vraag: Hoe krijgen we een rechtvaardige mensenwereld? Zo kijkt de Christus dan in ónze spiegel. En zo kijkt

zijn spiegelbeeld door óns gemedeld weer naar buiten! Als een eigentijdse echo, om nu weer even in het hóór-beeld over te stappen. Deze weg kunnen we in bladen en kranten telkens weer ontmoeten. Het is een openbare weg geworden!

De tweede weg is géén voorpaginanieuws. Zij loopt in het donker. Als het nu eens waar was, dat Paulus en Petrus het Christusbeeld „maakten”, dat zou ook de grote vereenzaming komen. Men kan Paulus en Petrus toch zeker niet laten verschrompelen tot de dorre grootheden van „denkraam” en „tijdbeeld”! Het zijn toch ook gróten in het koninkrijk van God. En hun spiegel vertoont toch stellig ook de omtrekken van het enorme formaat van die geweldige apostelen. Wat heeft de Christus een „kansen” bij zulke spiegels en bij zulke echoputten! Maar... wat kan Hij nog zijn als Hij in mijn kleine troebele spiegeltje kijkt. Wat is Hij nog als ik Hem „maken” moet? Ik ben Paulus niet. Ik ben Petrus niet. Ik ben ook niet meer lid van de „oergemeente”! In mijn raam van denken en van geloven past maar een heel kleine Christus! Zo klein dat ik er geen houvast meer aan heb! O, wat een ellende als ik het hedendaagse Christusbeeld moet maken! Ik ben Calvijn niet. Of Kuyper,

Of Schilder. Of — om maar dicht bij huis te blijven — Jansen of Pietersen! Inderdaad, wat een ellende, als ik als waardebepalende faktor in het Christusbeeld zou moeten optreden. Als ik dat *élitaire élan* mis, waarin ik met één sprong naast Paulus en Petrus ga staan, dan moet toch wel de grote vereenzaming komen. En de naamloosheid! Wat helpt het me een christen genaamd te worden, als de Christus zelf weer naar mij genoemd wordt!

Psalm 34

In deze verwarring kunnen we Psalm 34 tot onze bemoediging lezen: „...laten de ootmoedigen het horen en zich verheugen...” (3); „...Deze ellendige hier riep en de HERE antwoordde...” (7). „Deze ellendige” — dat is een zelfkwalifikatie van de dichter. En wat voor kwalifikatie! We zien hem „s.s.t.t.”, zonder enige titulatuur. Als een mens verloren in nood en angst, op God geworpen. Als een bidder wiens „roepen” niet eens meer de goede orde van een schietgebed kan halen (1).

„En de HERE hoorde” — ziet u wel, dat het alles uit de HERE is en dat David's kwaliteiten niet mee-bepalend zijn voor zijn ervaring van Gods macht en trouw? Hij was alleen maar „deze ellendige hier”! En hij „riep” alleen maar! Hij was niets, de redding door de HERE alles!

En wat voor kwaliteit wordt van de hoorders vereist? Moeten zij een David of Paulus of Petrus zijn? „...laten de ootmoedigen het horen...”. De ootmoedigen! Dat zijn de „arme Lazarussen”, de mensen die tegenover de HERE alleen maar ontvangers kunnen zijn, die Hem geen kwaliteiten hebben te bieden! Lazarus — God is Helper. Gods redding is het enige dat ons kwalificeren kan! David en de hoorders — ze behoeften niet tot welke *élite* ook te behoren. Ze mochten naamloos zijn — „ellendige”, „ootmoedigen”. En juist daardoor werden ze uit de eenzaamheid en de naamloosheid verlost! Zoals de naamloze arme van Christus de naam Lazarus krijgt! Daar hebben we de heerlijkheid van Gods Verbond in ons mensenleven. Dat Verbond bevrijdt ons van de eenzaamheid-naar-boven-toe (de *élite*) en van de eenzaamheid-naar-beneden-toe (de naamloosheid). David had heus wel een bijzondere plaats in Gods plan en hij had ook heus wel een bijzondere uitredding ervaren. Maar hij moest het zó naar ons overbrengen, dat we hem ook weer mogen zien als één van ons en dat we mogen zeggen: *Déze* God is *ónze* God! Omdat Gods heil niet uit mensenkwaliteiten wordt opgebouwd en niet de afmetingen heeft van grote of kleine mensenmaat, daarom staan we ook weer naast elkaar voor Gods aangezicht!

Zo had ook Petrus als apostel heus wel een bijzondere plaats van

Christus ontvangen. En hij had ook heus wel een bijzondere ervaring van de opstanding van Christus. Maar hij moet dat zó overbrengen, dat we hem ook weer herkennen als één van ons en mogen zeggen: *Déze* Heer is *ónze* Heer. Zie maar 1 Petr. 1:3 „Geloofd zij de God en Vader van *onze* Here Jezus Christus die *ons* naar zijn grote barmhartigheid door de opstanding van Jezus Christus uit de doden heeft doen wedergeboren worden tot een levende hoop...” Naast elkaar, voor Gods aangezicht. Het bijzondere is slechts dat

sommigen de genadeboodschap aan anderen hebben mogen prediken. Het bijzondere is niet en nooit, dat mensenkwaliteiten de genadeboodschap hebben „gemaakt” en — later — „ver-maakt”. De weg van de ootmoed, van het slechts-kunnen-ontvangen, is en blijft de enige weg. In het leven. En in de theologie! Zo verlost de God van het Verbond ons van de eenzaamheid en van de vervreemding, waarin de klemtoon op het „eigene” van welke mensen ook ons steeds weer stort.

W. G. RIETKERK — ECK EN WIEL

Over het voorportaal van de Kerk

(2)

Godisnowhere

Voordat u deze zin leest doet u er goed aan eerst nog even op bovenstaande letters te blijven staren. Wat leest u? God is nowhere? Kijk u nog eens goed! Dan ziet u dat ook een andere ordening van de letters mogelijk is: u kunt ook lezen: God is now here! Dat is wel een totaal verschil! Of u zegt: God is nergens of: God is nu hier. Toch waren het precies dezelfde letters die door de een zus en door de ander zó gelezen werden.

Dit grapje uit het boek van J. McDowell „Evidence that demands a verdict” heeft meer inhoud, dan u vermoedt. Het is een oppervlakkig voorbeeld van een diepere waarheid: Spreekt de Ned. Geloofsbelijdenis niet van alle schepselen, die zijn als letteren, die ons de onzienlijke dingen Gods geven te aanschouwen. (art. 2)?

Er zijn letters, die iedereen leest — christen of niet-christen — maar voor de een spreken ze deze, voor de ander een andere taal.

Intussen wat dit suggereert is: er is dus gemeenschappelijke grond, waarop wij als gelovigen en niet-gelovigen gezamenlijk staan. Die grond waarop wij christen en niet-christen samen staan heeft de middeleeuwer nu symbolisch gestalte willen geven in de voorhal van de kathedraal. Ik denk nu heel in 't bijzonder aan de voorhal van de kathedraal in Freiburg in Zuid-Duitsland, waar ik vorig jaar onder de deskundige leiding van prof. Rookmaaker rondkeek. Maar hetzelfde geldt van vele Frans-Duitse kathedralen uit de 13e eeuw. Wat hun voorhallen ons leren is zeer diepzinnig.

Het meest opvallend zijn de sierlijke vrouwengestalten die daar de voorhal versieren. Het zijn de zeven muzen, Griekse beschermgodinnen van de zeven vrije kunsten: grammatica of retorica, de dialectiek (wij zouden zeggen: de mens-wetenschappen) en de wis-

kunde, geometrie, astronomie en muziek. Boven hen troont de 8e muze: de filosofie, die allen omvat. De muzen symboliseren alle kennis, die voor de mens mogelijk is los van de openbaring (vgl. E. Mâle, *The Gothic image*, p. 76). Twee andere onderdelen van de voorhal trekken onze aandacht: op de ronde boog rond de voordeur vinden wij vaak afbeeldingen van de natuur: de zeven scheppingsdagen, met beelden van heel de planten- en dierenwereld — interessant voor hen die willen weten welke dieren de middeleeuwer het meest vertrouwd waren.

Tenslotte vinden wij op ooghoogte rondom in de voorhal vierhoekige maquettes met symbolen die de grote deugden en ondeugden symboliseren. Dat moest iedere kerk-ganger iedere zondag zien...! Zij houten zich bezig met de door iedereen waarneembare menselijke dubbelzinnigheid. De „grandeur” en de „misère” van de mens, om met Pascal te spreken. Of dat wat Schaeffer noemt: *The dilemma of man*. Hoe kan het dat de mens zo wreed en zo zacht kan zijn — als twee uitersten in die éne mens: zo groots in kunnen en goedheid, zo laag in domheid en haat.

Deze voorhal van de 13e eeuwse kathedralen laten ons zien welke velden in de werkelijkheid rondom ons boven zichzelf uit wijzen. Ze mogen dienen als wegwijzers naar het heiligdom: de natuur, de dubbelzinnigheid van de mens en de kennis, kunde en kunst van de mens.

Over alle 3 een kort woord.

1) We behoeven niet terug te vallen in de oude godsbewijzen van Thomas van Aquino en evenmin de uitwerking over te nemen van de natuurlijke theologie, om toch vast te blijven houden aan het feit dat *de natuur*, de bloemen, de dieren en de sterren boven zichzelf uitwijzen. „Het is geen taal, die zij spreken, en het zijn geen woorden, toch wordt hun prediking gehoord over de ganse aarde (Ps. 19). Paulus schrijft in

Rom. 1:20: Want wat van Hem niet gezien kan worden, zijn eeuwige kracht en goddelijkheid, wordt sedert de schepping der wereld uit Zijn werken met het verstand doorzien.

Hier staan wij op gemeenschappelijke grond met ieder niet-christen. Neen, dwingend leiden ons deze letters der natuur niet naar de God van Israël, maar zij blijven appelleren, aan ieder die wil verder zoeken. Denkt u werkelijk, dat een onpersoonlijke macht tot de schepping van deze bloem, van zo'n dier, van dit mens kon komen? In ieder geval: Einstein werd gedrongen tot andere gedachten bij zijn onderzoek van het universum.

2) Toch geef ik toe dat de moderne mens op dit vlak minder aanspreekbaar is dan als het gaat om het tweede aspect van de voorhal: de rosetten met menselijke deugden en ondeugden: het geheim van *de mens*, zijn geweten, zijn moraal en zijn verlorenheid. In de 20e eeuw is dit het veld waarop de meeste gesprekken met niet-christenen zin en inhoud kunnen krijgen. Van mijn eigen gesprekken met niet-christenen door de jaren heen hebben zich veruit de meesten zich ontwikkeld vanuit het vraagstuk van de mens. Daar wil ieder over spreken: wie ben ik? Hoe begrijp ik mij-zelf in de benauwende tegenstrijdigheden, die ik in mij zelf waarneem. Heeft Feuerbach niet gezegd: mijn eerste gedachte was God, mijn tweede: de rede, mijn derde en laatste: de mens. De 20e eeuw mens lijdt meer nog aan vertwijfeling aangaande zichzelf, dan aan God. Wij zullen de omgekeerde weg van Feuerbach mogen bewandelen. De psychiater Jung heeft in een interview aan het eind van zijn leven gezegd tegen een Engelse verslaggever: *we know nothing about man... nothing*. Het evangelie is de spiegel waarin ook de 20e eeuwse mens zijn gezicht herkent. Is er één andere wereldbeschouwing, die zó diep spreekt over de adeldom van de mens als de Joods-christelijke (Gen. 1:26 en Rom. 2:15) en ook zo diep zijn verlorenheid peilt? (als bijv. in Rom. 1-3).

Jezus Christus is de Enige, die ons ons-zelf doet kennen zoals wij zijn, vgl. Pascal, *Gedachten* (Prisma, blz. 106-112).

3) Wel blijven van alle symbolen in de voorhal de muzen mij nog het meest fascineren; zij symboliseren de *cultuur*: hoe ver kan een mens reiken in zijn kennis van de werkelijkheid, hoe ver ontwikkeld is zijn gevoel voor schoonheid (Ps. 8:6, Rom. 1:20). Maar blijft al dit kunnen niet onontsloten zolang het mens-georiënteerd en mens-centraal blijft? Lopen er van al deze velden van menselijke wetenschap en kunst geen lijnen, die heenreiken over de horizon van tijd en ruimte? Hoe kan een mens kennen, als denken en werkelijkheid niet uit één bron komen: de Schepper? Staan de muzen niet pas dan op hun plaats als zij heenwijzen naar het heiligdom?

l'Abri spant zich sinds jaar en dag

Vervolg op pagina 182

D. W. L. Milo - Vierhouten

De bank te Nunspeet heeft een gevoelig verlies geleden. „De” bank: reclame mag en wil ik niet maken. Dat is een vak apart, zoals sommige mensen weten.

Zo'n mededeling was vroeger voldoende om ettelijke kleine spaarders in paniek te brengen: ze waren geruïneerd.

In dit geval betreft het een verlies van niet direct materiële aard. Aan de heer D. W. L. Milo werd een afscheidsreceptie aangeboden, in verband met zijn pensionering per ultimo mei, als directeur van het kantoor van ongenoemde bank te Nunspeet.

Toegegeven: de bank heeft geprobeerd het verlies tot het uiterste te beperken. Aan de heer Milo werd destijds verzocht nog een paar overjaren te maken (u rekent zelf maar uit hoeveel overuren dat zijn), mede om zijn opvolger in te werken. Ook deze laatste taak is nu achter de rug. En niets belet ons en passant deze opvolger, de heer J. R. Byenfait (geboren en getogen te Eindhoven) van harte succes te wensen in de uitoefening van zijn functie.

—o—

Een receptie is meer dan zo maar een ontvangst. In feite is het een levensgrote verrassing. Er zijn de verwachte gasten. Andere verwacht je, maar ze zijn er niet — de redenen kunnen zovele zijn, dat het raden er naar een even onbegonnen als onbezonnen werk zou zijn. Weer andere verwacht je niet — en kijk: daar staan ze al voor je: een warme handdruk, een begrijpend woord.

Zo'n ontvangst is een overweldigend gebeuren: je ziet een stuk van je verleden herleven en aan je voorbijtrekken. Achter elke naam schuilt een mens (twee mensen zou Pierre Abraham zeggen), een stukje van de boeiende puzzel die „leven” heet. Een leven trekt voorbij in een paar uur — te weinig tijd om zoveel te verwerken. Zeker voor een kunstenaar, wiens esprit zijn afstamming verraadt. Hoe gevoeliger, des te dieper de indrukken — dat geldt zowel voor de vreugde als het verdriet.

—o—

De lezers van „Opbouw” kennen „D. W. L. Milo”. Zij kennen zijn gaven, zijn charisma's, en de wijze waarop hij daarmee heeft gewoekerd. Zij kennen de veelzijdigheid van deze enige echte journalist die „Opbouw” kent. Medewerker van het eerste uur, later redactie-lid, nu voorzitter van de redactie.

Kunst — ook kunst met de pen — is voor een kunstenaar een hachelijke zaak: je bent immers voortdurend bezig jezelf bloot te geven hoe argeeloos de inkleding ook schijnt. Tegelijk is het bijna een bedreiging. Hoe intenser je leeft en schrijft, des te groter is de reactie die je oproept. En die reactie kan even goed er een zijn van dankbaarheid en begrip als van boosheid. Zelfspot is een goede zelfbescherming, humor herstelt het evenwicht — gelukkig is hij ook daarmee begiftigd.

Zijn afscheid van de bank moge een goede aanleiding zijn onze dank uit te spreken voor wat hij aan „Opbouw” heeft bijgedragen. De wens van een welbestede en welgenoten leven, ook na het afscheid, gelde zowel hem als zijn vrouw. Hij weet dat ook dit „genade”, geen verdienste is.

Aan professoren pleegt men bij hun emeritering wel eens een feestbundel op te dragen. Aan de man, die zich ook in zo grote mate met muziek en psalmgezang heeft beziggehouden, draag ik graag de volgende beknopte bijdrage op over Psalm 118. Een psalm, waarvan het refrein ook toen al noodde tot een „en nu allemaal”!

—o—

Psalm 118

★ Bijen en Amorieten

„Zij omringden mij als bijen...” (vs 12). Is het u wel eens opgevallen hoe zelden *bijen* in het land van melk en *honing* met name worden genoemd? Behalve in de naam Deborah (al dan niet vrien-

delijk: mejuffrouw Bij) worden ze maar vier keer vermeld in het Oude Testament. En daarvan slechts één keer letterlijk: de bijeenzwerm in het karkas van Simsons leeuw (Richt. 14 : 8). Voor het overige figuurlijk, als benaming van volkeren: Ps 118 : 12; Jes. 7 : 18 (Asser) en Deut. 1 : 44. In laatstgenoemde tekst horen we Mozes vertellen: „daarop trokken de Amorieten, die dat gebergte

bewoonden, uit, u tegemoet, en zij vervolgden u als bijen en versloegen u in Seir, tot Horma toe”. De Israëlieten wisten waar ze aan toe waren met die zwerm venijnige Amorieten achter hen aan! Ze werden verslagen... maar Ps 118 is een duidelijke overwinningslied, zegt u? Jazeker. Maar de preek van Mozes (in Deut.) is langer. Israëls eerste poging Kanaän te veroveren werd een mislukking. Zoals Jahweh had voorzegd:

„... want Ik zal niet in uw midden zijn” (Deut. 1 : 42). Maar 38 jaar later (2 : 14-16) staat het er anders voor: „zo ontnamen wij toen aan de beide Koningen der Amorieten (Sihon en Og) het land dat aan de overzijde van de Jordaan ligt...” (3 : 8 v.v.). En daarvoor en daarna zijn er ook heel wat gesneuveld, „reuzen” soms, bepaald geen „kleine jongens”.

★ De ware proporties

Nu terug naar Ps 118 — het refrein (vs 1-4) laten we even voor wat het is. De eerste strophe begint bij vs 5 — te denken valt aan wisselende koorzang. Luister naar Israëls verworven inzicht: uit de benauwdheid (Ps 116 : 3!) heb ik tot Jahweh geroepen. Jahweh heeft mij geantwoord! Hoe? Hij heeft mij in de ruimte gesteld — ruimte verschaft.

Anders dan bij de eerste poging (Deut. 1 : 42) kan Israël nu zeggen: Jahweh is met mij. Daarom: ik zal niet vrezen — wat zou een mens mij doen? Zo'n 38 jaar geleden verspreidden de tien verspieters een kwaad gerucht: ... ook zagen wij daar de reuzen,

de Enakieten... en wij waren als sprinkhanen in onze eigen ogen en ook in hun ogen (Num. 13 : 32, 33). Nu zijn de reuzen tot hun eigenlijke proporties teruggebracht: het zijn maar mensen. Zag Israël toentertijd tegen hen op („sprinkhanen in hun en onze ogen”), het kan verkeren: Jahweh is met mij, onder mijn helpers — daarom zal ik op mijn haters neerzien. De les is geleerd: het is beter bij Jahweh te schuilen dan op mensen, edelen (al zijn het super-mensen) te vertrouwen.

★ Een oud thema

Onmiskenbaar is de geestdrift over de triomf in het op zijn minst drievoudig herhaalde: alle volken omringden mij — in de naam van Jahweh heb ik ze geslagen (zeer oude hebreeuwse taalvorm als in Ex. 15, het lied van Mozes). Met geen ander wapen dan David in het geweer bracht tegen reus Goliath: „in de naam van Jahweh” (1 Sam. 17 : 45). Zij omringden mij als bijen — de bijen in en rond Kanaän zijn nogal agressief. Misschien brengt hun vurige steek Israël op dat andere woestijnbeeld: zij werden als een doornenvuur uitgeblust. De nieuwe berijming brengt het treffend over in onze ervaringswereld: als een strovuur.

Het mag waar zijn: gij (vijand) had mij wel duchtig gestoten tot vallens toe — bijna was Israël „ten val gebracht” (nieuwe berijming). Ze waren als volk bij de eerste mislukte poging (Deut. 1 : 44) bijna het leven erbij ingeschooten. Maar zover is het wonder boven wonder toch niet gekomen:

M. R. VAN DE BERG — LEIDEN

JEREMIA

Geen computer-God

Ziet u hoe levensecht dit getekend wordt en hoe het hart van Jahweh hier zichtbaar en voelbaar wordt? Er zijn mensen die dit helemaal wegdeneren en dood praten. Zij zeggen: De HERE was alleen maar bij wijze van spreken teleurgesteld. Het was geen echte teleurstelling. Want natuurlijk wist Hij allang van te voren dat Israël zo zou reageren. Dat was helemaal geen verrassing voor Hem. Van het begin af aan was het Hem bekend dat het zo zou gaan.

Op die manier wordt wat de HERE hier zegt, wel helemaal doodgeslagen en wordt alle kracht eraan ontnomen. Zo blijft er van Hem niet veel anders over dan een God die koel en kil en onbewogen het onvermijdelijke laat ge-

beuren en die daarbij niet wezenlijk en innerlijk betrokken is. Zo wordt de HERE een God zonder hart, een computer-God, en verdwijnt alle bewogenheid.

Jahweh zelf zegt dat Hij zó niet is. Hij verwacht ongelooflijk veel van de omgang en de verhouding met zijn volk, met ons juist omdat Hij van ons houdt. Van mensen van wie je houdt en aan wie je jezelf geeft en die je eens lekker verwent, mag je toch zeker ook veel verwachten!

God stelt zich geweldig veel voor van de verhouding tussen Hem en ons. Omdat Hij hart voor ons heeft, verwacht Hij dat wij hart voor Hem hebben en dat wij niet bij Hem weglopen, maar dat het bij ons vader voor en vader na zal zijn. Maar toen kwam de teleurstelling. Israël liep wel weg. Dat raakt de HERE in zijn hart. Wanneer wij in ons persoonlijk of ons gemeentelijk leven ontrouw worden en niet wezenlijk in de HERE geïnteresseerd zijn, registreert Hij dat niet op een zakelijke manier als een boekhouder die precies weet welke rekeningen er zullen binnenkomen en die ze dan alleen

Jahweh heeft mij geholpen!
Heel de heilsgeschiedenis vanaf de uittocht uit Egypte wordt weer levend, als een hartverwarmende herinnering en zekerheid. Was niet de eerste inzet na het thema van Mozes' lied dat wat Israël nu uitzingt? Hoor: Jahweh is mijn sterkte en mijn psalm, Hij is mij tot redding geweest (vs 14; Ex. 15 : 2; vgl. Jes. 12 : 2!).

★ Het zelfde motief

Juichend nadert het terugkerende leger het tentenkamp. Het goede nieuws is hun al vooruitgesneld. Gejuich wordt beantwoord met gejuich: hoort! jubellied en zegezang in de tenten der rechtvaardigen (die recht staan tegenover Jahweh). De achtergeblevenen, waaronder de vrouwen en kinderen, laten het iedereen horen. Ook al weer drievoudig: de rechterhand van Jahweh doet krachtige daden (vgl. Num. 24 : 18); verhoogt (wie terneergeslagen was). De inzet van Ps 115 wordt doorzichtig: niet ons, o Jahweh, niet ons, maar uwen naam geef eer!

De dankbaarheid kan bijna niet groter zijn: ik (Israël) zal niet sterven, maar leven. Het was immers een zaak van dood of leven — hetzelfde motief binnen de halleluja-bundel als in Ps 116 : 3, 4, 9 en Ps 115 : 17, 18. Ik zal leven en de daden van Jahweh vertellen — niet de doden zullen Jahweh loven... maar wij, wij zullen Jahweh prijzen! En er valt wel wat te vertellen: Jahweh heeft mij wel zwaar gekastijd (vgl. Deut. 8 : 5) — het ongeloof bij de eerste blik op Kanaän is hun wel duur te staan gekomen — een

spoor van graven in de woestijn (Deut. 2 : 14-16). Maar: aan de dood heeft Hij mij niet prijsgegeven (vgl. Ps 116 : 15; en leg hier ook eens naast Num. 14 : 11, 12!).

★ De stenen spreken

Opnieuw nemen de terugkerenden het woord en vertolken zo aan de achtergeblevenen hun vreugdevolle bedoelingen. Hoor maar weer: ontsluit mij de poorten der gerechtigheid, ik zal daardoor binnengaan, ik zal Jahweh loven! Poorten — meervoud eerst. Want het tentenkamp zelf heeft een poort (Ex. 32 : 26). Maar binnen het kamp heeft ook de tabernakel een plaats, de tent van Jahweh. En in één ruk gaan ze door: dit is de poort van Jahweh — de rechtvaardigen gaan daardoor binnen. Israël stroomt samen in de voorhof om het halleluja onder woorden te brengen. Gemotiveerd: ik loof U, omdat Gij mij geantwoord hebt (vgl. vs 5) en mij tot heil zijt geweest (vgl. vs 14)!

Opnieuw komen oude beelden hun weer levendig voor de geest — hoe jong ze indertijd ook waren, de verschrikkingen van Egypte staan voorgoed in hun ziel geëst. Waren zij en hun vaderen in Egypte niet veroordeeld tot harde slaafse arbeid? Lieten de Egyptenaren hen, mannen, vrouwen en kinderen, niet onder mishandeling werken? Maakten zij hun het leven niet bitter door harde slavenarbeid met leem en tichelstenen? Moesten zij voor Farao niet voorraadsteden bouwen, Pithom en Raamses (Ex. 1 : 11-14)? Zij dwangarbeiders — egyptische bouwmeesters en opzichters als hun superieuren.

Hoe vaak zullen zij niet gezien hebben (met name bijvoorbeeld bij de bouw van egyptische tempels of andere belangrijke gebouwen) hoe de verantwoordelijke voorman de ene na de andere steen afkeurde als *hoeksteen*? Wat *tussen* de hoeken voor materiaal gebruikt werd, was minder belangrijk: op de *hoekstenen* kwam het aan!

Hoe zal dit (voor)beeld hun hebben aangesproken als armetierig slavenvolkje zonder land! De steen dien de bouwlieden versmaad (afgekeurd) hebben, is tot een hoeksteen geworden... Deugde Israël nergens toe? De daden van Jahweh spreken andere taal! Daar is (Deut. 7 : 7) maar één verklaring voor: van Jahweh is dit geschied, het is wonderlijk in onze ogen.

De verklaring is eigenlijk geen verklaring: wat voor de wereld dwaas en zwak, onaanzienlijk en veracht (vgl. Jes. 53!), dat wat *niets* is, heeft God uitverkoren... Opnieuw die vreemde, soevereine, onbegrijpelijke, stilmakende keus van God — hoe vaak is en wordt Gods volk daar in de geschiedenis niet mee geconfronteerd?

★ Wat de eeuwen verduurt

Feest is het in het tentenkamp — niet voor niets dient deze psalm behalve op paasfeest ook op loofhuttenfeest als feestlied. Feest met de diepe erkenning: dit is de dag die Jahweh gemaakt heeft! Het wonder van Gods keus valt niet te ontrafelen. Wat wel kan, is dit: laten wij juichen en ons daarover verheugen! Onder erkenning van eigen afhankelijkheid: och Jahweh, geef toch heil (vs 14, 21); och

Jahweh, geef toch voorspoed! Het karwei is nog niet klaar: doe het ons ook verder gelukken. Niet voor niets is het huis van Aäron, zijn de priesters in Gods tent. Hoor hoe ze de bidders beantwoorden: gezegend hij, die komt in de naam van Jahweh (vgl. vs 10-12); wij zegenen u uit het huis van Jahweh! Wat wil een mens nog meer?

Wat hij nog meer wil? Eerst uitdrukkelijk vaststellen en belijden: Gód is Jahweh — Hij en geen ander (vgl. Ps 115)! Hij heeft het voor ons doen lichten (vgl. Num. 6 : 22-27) — de priesterlijke zegen werd tastbaar.

En verder: dankoffers brengen. De buit, ook van het vee (Deut. 2 : 35; 3 : 7), is zo overvloedig en het gedrang zo groot dat er alle reden is voor de aansporing: bindt de feestoffers met touwen vast tot aan/bij de hoornen van het altaar!

En wat Saul (1 Sam. 15) verzuimde te erkennen, is hier het eerste woord van de overwinnaar: Gij (alleen) zijt mijn God, U zal ik loven — o mijn God, U zal ik verhogen!

Ja, dan is het laatste woord van dit lied gelijk aan het eerste. Als een refrein waarmee ieder (vgl. Ps 115 : 9-11) instemmet: laat Israël, laat het huis van Aäron, laat wie Jahweh vrezen nu op het „looft Jahweh, want Hij is goed” als één man juichend antwoorden: zo is het — zijn goedertierenheid is tot in eeuwigheid!

E. R. Postma — Eindhoven

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

nog maar heeft te boeken als ze op zijn bureau gelegd worden. Neen, het gaat Hem aan zijn hart. Het dóet Hem wat.

Jahweh's dagdroom

En dan volgt er vanaf vs 21 een gedeelte, waarin Jahweh als Hij door zijn volk is teleurgesteld en alles zo heel anders gelopen is dan Hij zich had voorgesteld, als het ware gaat zitten dagdromen en zich gaat inleven hoe het misschien toch nog weer zou kunnen worden. De HERE wil zich niet zonder meer bij de situatie neerleggen. Hij blijft hopen dat er nog weer verandering komt. Want Hij houdt immers van zijn volk. Zo gaat het toch ook bij ouders. Als een kind de band met zijn ouders heeft doorgesneden en niets meer van hen wil weten, blijf je als ouders toch ook hopen dat het

kind op een goede dag weer terugkomt en dat het contact weer hersteld wordt.

Zo is de HERE ook. Hij blijft op zijn kinderen die Hem verlaten hebben, wachten. De vader uit de gelijkenis van de verloren zoon zag zijn zoon van verre al aankomen (Luc. 15 : 20). Daaruit blijkt dat hij altijd op de terugkomst van zijn zoon was blijven hopen. Alleen wie nog hoopt, blijft uitzien. Wie de hoop heeft opgegeven, ziet ook niet meer uit en zou zijn terugkerende zoon zeker niet van ver af al hebben gesignaleerd. De HERE heeft die scherpe blik wel. Want Hij blijft hopen. Hij hoopt zo sterk op de terugkeer van zijn volk, dat Hij het in zijn gedachten al hoort en ziet gebeuren. Hoor eens, zegt Hij. Luister eens naar dat geluid dat van de kale heuvels in Juda komt.

Dat zijn niet meer de lofzangen en gebeden aan het adres van de afgoden, want de heuvels zijn kaal. De groene bomen met de daarbij gebouwde altaren en gewijde palen staan er niet meer. Neen, het is een ander geluid. Het is huilen en weeklagend smeken. Met door

tranen verstikte stem klaagt Israël zijn nood. Eindelijk is het hart van Israël gebroken. Eindelijk zijn de kinderen Israëls tot het inzicht gekomen dat ze op de verkeerde weg waren.

Genezing

De HERE laat er geen gras over groeien. Hij haakt er onmiddellijk op in en zegt: Keert terug, afkerige kinderen, Ik zal uw afdwalingen genezen.

Daarbij moeten een paar dingen genoteerd worden. De HERE typeert Israël als: afkerige kinderen. Dat waren ze door en door: afkerig. Maar ze waren en bleven zijn kinderen.

Soms gebeurt het wel eens dat ouders niets meer te maken willen hebben met een kind dat de verkeerde weg opgaat en dat ze tot hem zeggen: je bent ons kind niet meer. Dat doet Jahweh niet. Zijn kinderen waren wel afkerig, maar ze bleven zijn kinderen en Hij blijft hen als zodanig aanspreken. En als die afkerige kinderen naar Hem terugkeren, zal Hij hun af-

valligheid genezen.

Afkerigheid en trouweloosheid kunnen zo ontzaglijk veel woesten en stukmaken in een mensenleven en zo veel onheil aanrichten. Wie van de HERE wegl loopt, maakt zijn leven stuk. Dat realiseer je je niet als je het doet. De verloren zoon dacht juist dat hij het leven gevonden had, toen hij van zijn vader weg liep. Nu kon hij tenminste eindelijk eens een keer doen waar hij zin in had en eens echt de bloemetjes buiten zetten. Dat was het einde!

Dat laatste was nog waar ook. Maar dan wel in een precies tegenovergestelde betekenis. Want het eind van het liedje was, dat hij zelfs niet één enkel bloemetje overhield om zijn leven nog een beetje fleur te geven. Hij stond helemaal met lege handen. Maar toen hij terugkeerde naar zijn vader, werd zijn leven genezen en gingen er weer bloemen bloeien.

Dat zegt de HERE hier ook: Komt toch terug. Kom toch weer bij Me. Dan zal Ik je leven genezen en kan het weer gaan bloeien. Terugkeer, omkeer naar de HERE, geneest en herstelt het leven.

Vervolg van pagina 197

Over het voorportaal van de Kerk

in om aan dit verwijzende karakter van de muzen vorm te geven. Daarom vindt u bij ons lezingen over de vervoersproblemen in een moderne stad, of jazz-muziek en daarom werkt een econoom als dr. Goudswaard mee en staat filosofie in de belangstelling. Mogen zij niet allen een eigen plaats hebben in de voorportalen van de kerk? Pas in hun ontsluiting naar boven toe krijgen al deze aspecten der werkelijkheid hun diepe zin en hun eigenlijke kleur. Het blad „Beweging” en de Calvinistische wijsbegeerte in ons land heeft hier reeds lang de nadruk op gelegd.

4) Maar nu nog een opvallend gemis. Wie de griekse mythologie kent, weet dat er **negen** muzen waren. Maar of u nu de Notre Dame bekijkt in Parijs, of de Kathedraal in Chartres, of die in Freiburg, u zult er nooit meer dan 8 muzen aantreffen. Wat was de negende? en waar is zij gebleven? De negende muze blijkt bij nader onderzoek de muze te zijn van de geschiedenis. De muze van het geschiedenis-onderzoek is eruit weggelaten. Nergens heb ik hiervan een verklaring gelezen. Toch ligt ze voor de hand: de geschiedenis komt pas aan bod in het heiligdom. Wie de kathedraal binnentreedt vindt daar in glas en lood ramen, beelden en schilderijen de geschiedenis van de wereld: vanaf Adam en Eva tot het laatste gericht. Neen, dat kon geen bouwer van kathedralen in de voorhal laten zien. Want de geschiedenis is het terrein zelf van Gods handelen. Daar heeft Hij zich geopenbaard — in Israël en door Jezus Christus. Hier valt niet meer van verwijzing te spreken: hier zet de Heer zelf zijn schreden. Toch valt ook hier veel aan te wijzen waar christen en niet-christen gelijkelijk van overtuigd zijn. Niet alleen de kerk — ook de wereld telt haar jaren naar de geboorte van Jezus Christus, niet alleen de christen — ook de niet-christen kijkt aan tegen een geschiedenis van martelaren en zending. Is ook Israël niet een fenomeen dat ook buitenstaanders intrigeert? Is ooit een volk na 2000 jaar weer teruggekeerd in eigen land en eigen stad?

Ik moet hier gaan besluiten: de voorportalen van de kathedralen in de dertiende eeuw spreken hun eigen taal. Ze roepen de buitenstaander toe: Kijk naar de velden waarin u staat, de wereld van de natuur, de wereld van de mens, de wereld van de cultuur, wijzen zij niet uit boven zichzelf? Bereiden zij u niet vóór om verder te gaan en een blik te werpen in het heiligdom: dan wordt u daar verder geleid in de geschiedenis van van Gods handelen en naar het centrum: het kruis.

Zeker: vanuit alle velden van onze werkelijkheid lopen lijnen naar God, vanuit de natuur, vanuit het

dilemma van de mens, vanuit de cultuur en de geschiedenis. Of is er nog een vijfde veld: dat van de religie? Zoals Berkhof en Kuitert het willen in hun meest recente boeken.

Hoe ook, ook al lopen vanuit al deze velden lijnen, al verwijzen ze boven zichzelf uit, toch worden wij op geen weg **gedwongen** in God te geloven.

Blijkbaar wil God ons niet dwingen, maar nodigen in Hem de ontsluiting van ons leven te zoeken. Bewijzen van God zijn niet te geven, wel argumenten. Maar geloven is niet een individuele expressie van een individuele emotie. Beide wezen wij aan het begin en ook hier aan het slot af.

Lucas 16 : 27-31 leert ons dat zelfs het meest geheide bewijs — zelfs als iemand uit de doden opstond... nog niet zal bewerken dat zij — de broers van de rijke man — zich zullen laten gezeggen. Want geloven is een zaak van het hart. Maar is het niet al heel veel tussen beide polen van subjectief en objectief te mogen benadrukken dat er letters zijn, die ieder leest en die voor allen gelijk zijn en dat zij mits goed gelezen ons verkondigen: God is now here! De werkelijkheid rondom ons heeft het karakter van een teken. Onze weg is bezaaid met tekenen! Tekenen wijzen boven zichzelf uit...

Laten wij elkaar erin trainen opnieuw de tekenen te zien en er anderen op te wijzen. Dan rijst er misschien toch ook in onze tijd vóór onze kerken een nieuwe voorhal...

Ieder van de bovengenoemde vier aspecten vragen nadere aandacht. Daarover de volgende keer.

Litteratuur:

E. Mâle: The Gothic image

F. A. Schaeffer: De God, die leeft, vooral hfst. 4

He is there and not silent

C. S. Lewis: de sleutel tot het geheim en: de beeldhouwer en zijn beeld

Josh McDowell: Evidence that demands a verdict

Colin Chapman: Christianity on trial

H. Berkhof: Christus, de zin der geschiedenis

John Stott: Basic Christianity

B. Pascal: Gedachten (Prisma)

K. J. Kraan: Hoe is God en Hoe leven wij?

Os Guinness: Dust of death.

C. VEENHOF — KAMPEN

Godsdienst „privaatzaak”?

Infiltratie van de leden van de kommunistische partij en van sympathisanten van het communisme in de bestuursinstanties van de V.U. en de kritiek op de tegenstanders daarvan stellen met nieuwe kracht en ernst de vraag aan de orde of het authentieke marx-

isme — en dan speciaal het leninistisch marxisme dat de grondslag is van alle kommunistische partijen — verenigbaar is met het authentieke christendom en het authentieke christelijk geloof.

In internationaal verband kwam deze vraag vooral ook aan de orde in het streven van de kommunistische partij in Italië — ook door nederlandse christenen toegejuicht — om met de christendemocraten regeringsverantwoordelijkheid te aanvaarden. En die vraag is wel zeer concreet aan de orde gekomen nu een vooraanstaande Italiaanse rooms-katholieke politicus, Altiero Spinelli, E.E.G.-commissaris, zich heeft laten vinden om een verkiesbare plaats op de kandidatenlijst van de Kommunistische partij te aanvaarden.

Met het oog op deze gebeurtenissen is het nodig in te gaan op de vraag naar de verhouding van marxisme en christendom.

In dit artikel willen we dat doen.

☆☆☆

Over de verhouding van marxisme en christendom is reeds ontzaglijk veel geschreven. Ik wil een studie van Lenin over dit thema. Zoals men weet zijn de werket hier doen aan de hand van ken van Marx en Lenin voor de kommunisten canoniek.

De gehele wereldbeschouwing van de Sociaal-democraten — en daarmee bedoelt Lenin het communisme — is, zo betoogt hij, opgebouwd op de grondslag van het wetenschappelijk socialisme, dat wil zeggen van het marxisme. De filosofische grondslag van het marxisme vormt voorts, zoals zowel Marx als Engels herhaaldelijk verklaard hebben, het dialectisch materialisme dat de historische tradities van het materialisme van de 18e eeuw uit Frankrijk, evenals dat van Feuerbach in Duitsland, volledig heeft overgenomen. ¹⁾ Dat is een materialisme dat onvoorwaardelijk atheïstisch is en iedere religie.

Lenin herinnert dan aan een geveindig staat ten opzichte van schrift van Marx' vriend en geestverwant Engels, waarin deze zich fel keert tegen de atheïstische en materialistische filosoof Dühring, met welk geschrift Marx geheel en al accoord ging. In die studie betoogt Engels dat het atheïsme van Dühring inconsequent is omdat hij een achterdeurtje (Hintertürchen) voor een religieuze filosofie houdt. En Lenin herinnert er ook aan dat Engels Feuerbach verwijt dat hij de religie bestreden heeft niet om ze te vernietigen, maar om ze te vernieuwen, om een nieuwe en hogere religie te verzinnen. ²⁾ De religie, aldus Lenin, is de opium van het volk — deze uitspraak van Marx is de hoeksteen (Eckpfeiler) van de gehele wereldbeschouwing van het marxisme t.o.v. de vraag naar de religie. Het marxisme beschouwt alle tegenwoordige religies en kerken en alle andere religieuze organisaties steeds als organen van de burgerlijke reactie. En ze dienen alleen ter bescherming van de uitbuiting en benedeling van de arbeidersklasse.

☆☆☆

Lenin werkt dan deze grondstelling verder uit en wel door de vraag te stellen — en die is in de huidige situatie zeer belangrijk — of het nodig is dat de kommunistische partij een duidelijke en publieke belijdenis van haar atheïsme moet doen en een openlijke en rechtstreekse oorlogsverklaring aan de godsdienst in haar partij-programma moet opnemen. Zo iets willen zij die nog „linkser” en „revolutionairder” willen zijn dan het communisme is!

Lenin is hier fel tegen. En hij beroept zich daarvoor weer op Engels. In diens bespreking van het beroemde manifest van de zgn. Blanquisten — een groep franse kommunisten die de bevrijding uit de loonslavernij niet van de klassenstrijd van het proletariaat, maar van de samenzwering van een kleine minderheid van intellectuelen verwachtten — noemde hij een dergelijke positieve belijdenis van het atheïsme en zulke een oorlogsverklaring aan alle religies rondweg een **domheid**. Engels betoogt dat zo'n oorlogsverklaring aan alle religies het beste middel is om de belangstelling in de religie te verlevendigen! En hij verwijt de Blanquisten dat zij maar niet konden begrijpen dat alleen de klassenstrijd van de arbeidersmassa's, die de brede lagen van het proletariaat alzijdig in de bewuste en revolutionaire maatschappelijke **praktijk** inschakelt, in staat is de onderdrukte massa van het juk der religie te bevrijden. Het is een zinloze, en gevaarlijke frase de strijd tegen de religie tot een **politieke opdracht** van de arbeiderspartij te proclameren.

☆☆☆

Lenin wijst in dit verband op de bekende „Kulturkampf” die in 1871-'79 in Duitsland woedde. Deze bestond daarin dat de regering van Duitsland, onder leiding van Bismarck, met politieke middelen — met name door het onder regeringstoezicht stellen van het onderwijs, ook van het kerkelijke rooms-katholieke — de macht van het Rooms-Katholicisme poogde te beknotten.

In zijn strijd tegen de felle, radicale Blanquisten, die in de tijd van de „Kulturkampf” werd gevoerd, geselt Engels vooreerst meedogenloos alle idealisme en alle religie. Maar niet minder het streven om in de kommunistische maatschappij de religie te verbieden. Een publieke oorlogsverklaring aan de religie noemt Engels een overtroeven van Bismarck (Bismarck überbismarcken). Dat wil zeggen: de stomiteit van Bismarcks strijd tegen het R.-Katholicisme herhalen en overtreffen. Door deze strijd heeft Bismarck het strijdbare klerikalisme van de Rooms-Katholieken alleen maar versterkt en heeft hij de zaak van de werkelijke „Kultur” alleen maar schade berokkent. Want in plaats van de **politieke** scheiding der geesten stelde hij de **religieuze** op de voorgrond. Hij verving op politiek terrein de **kommunistische** antithese tussen proletariaat en bourgeoisie door een **religieuze** antithese tussen niet-katholieken en katholieken.

En op die wijze trok hij de belangstelling van bepaalde lagen van de arbeidersklasse en van de democratie af van de dringende taken van de revolutionaire strijd en de klassenstrijd en richtte die op een zeer oppervlakkig burgerlijk-leugenachtig antiklerikalisme. Engels verweet in zijn felle polemiek met Dühring dat deze er op uit was als ultra-revolutionair Bismarcks domheid op een andere manier te herhalen! En hij eiste van de arbeiderspartij dat zij het moest inzien dat zij geduldig moest werken aan de organisatie en de verlichting (Aufklärung) van het proletariaat. Dat werk van de religie! Maar zij moest zich niet storten in het avontuur zou van zelf leiden tot het afsterf van een **politieke** strijd tegen de religie.

Deze visie van Engels is nu — aldus Lenin — in het duitse kommunisme vlees en bloed geworden! Zo heeft het zich bij voorbeeld vóór de vrijheid van de Jezuïeten, vóór hun toelating in Duitsland en de opheffing van alle maatregelen van de politie tegen iedere religie uitgesproken. In een beroemde „Verklaring” uit het „Erfurter program” van de sociaal democraten — de kommunisten — opgesteld in 1891, heeft de sociaal-democratie, het kommunisme, deze „**politieke taktiek**” — men lette goed op dat woord: het gaat om een **taktiek**, Lenin schrijft letterlijk: „politische Taktik — voor goed vast gelegd. Het is de „Erklärung der Religion zur Privatsache”.

☆☆☆

Maar, aldus Lenin, er is met deze verklaring iets heel ergs gebeurd. Men heeft die tot een „Schablone” gemaakt. En daardoor is het gekomen tot een misvorming (Entstellung) van het marxisme in tegengestelde richting. Namelijk in die van het opportunisme. Men is er namelijk toe gekomen om de genoemde verklaring van Erfurt zo uit te leggen dat „**onze partij**” de religie als een **privaatzaak** beschouwt, dat voor ons **kommunisten**, voor onze **partij** de religie een **privaatzaak** is! In de jaren negentig heeft Engels zich met alle energie juist tegen deze valse interpretatie van de genoemde verklaring verzet. Hij betoogde namelijk dat die stelling: Religie, godsdiensten is **privaatzaak** wel tot uitdrukking brengen dat **godsdiensten opzichte van de Staat** als **privaatzaak** werd beschouwd, maar **absoluut niet ten opzichte van het marxisme en de arbeiderspartij!**

Dit is de „uiterlijke geschiedenis” (die äußere Geschichte) van de positiekeuze van Marx en Engels ten opzichte van de religie. Voor lieden die niet gewetensvol tegenover het Marxisme staan, voor lieden die niet kunnen of willen denken, zo voegt Lenin hier op zijn sarcastische manier van spreken aan toe, is deze geschiedenis een kluwen van zinloze tegenstrijdigheden en onvastheid, weifeling van het marxisme. Om zo te zeggen een mengelmoes (Mischmasch) van consequent atheïsme en inschikkelijkheid (Nachsicht) ten opzichte van de religie, een of ander beginselloos heen en weer geslin-

gerd worden tussen de r-r-revolutionaire oorlog tegen God en de laffe wens de gelovige arbeiders naar de mond te praten, de angst ze af te schrikken enz. In de literatuur van de anarchistische woordenkramers (Phrasendrescher) kan men veel uitvallen van dat soort tegen het marxisme aantreffen.

☆☆☆

Wie evenwel ook maar voor de helft de bekwaamheid bezit zich serieus — ten opzichte van het marxisme — op te stellen, zich in te leven in zijn filosofische grondslagen en zich de ervaringen van het internationale kommunisme in te denken, zal gemakkelijk inzien dat de taktiek van het marxisme ten opzichte van de godsdienst door Marx en Engels grondig is doordacht. En dat dat wat dilettanten of domoren als weifelingen of onvastheid beschouwen een direkte en onontwijkbare consequentie is die uit het dialectische materialisme voortvloeit. Het zou door en door vals zijn die vermeende matiging van het marxisme ten opzichte van de religie uit zogenaamde „taktische” overwegingen, zo in de zin van „niet afschrikken”, te verklaren. Integendeel, de politieke lijn van het marxisme staat ook in deze kwes-

tie in onafscheidelijke samenhang met zijn filosofische grondslagen! Marxisme is materialisme, aldus Lenin. En als zodanig staat het in een even meedogenloze vijandschap tegenover alle religie als het materialisme der Encyclopedisten van de 18e eeuw of het materialisme van Feuerbach. Dat staat buiten iedere twijfel. **Wij moeten de religie bestrijden. Dat is het abc van het alle („gesamten”, vetdruk van Lenin) Materialisme en dienvolgens ook van het Marxisme.** Zeker, nog eens, de partij van het proletariaat eist van de staat de verklaring dat de religie „privaatzaak” zal zijn. Maar daarbij beschouwt ze evenwel de strijd tegen het opium van het volk, de strijd tegen het bijgeloof enz, **absoluut niet als een „privaatzaak”. De opportunisten die beweren dat de kommunistische partij de religie als privaatzak beschouwt verdraaien de zaak.** ³⁾

☆☆☆

En Marx en Lenin waren radikale en felle bestrijders van het christelijk geloof. En ze eisten dat hun volgelingen dat ook zouden zijn. In een artikel „Ueber Religion” schreef Lenin: „Het atheïsme ligt in het marxisme opgesloten. Daarom moet een klassebewuste marxistische arbeiderspartij ook een

vastbesloten atheïstische propaganda voeren.” „Wij moeten tegen de religie vechten (ankämpfen). Dat is het abc van het totalitaire materialisme en bij gevolg ook van het marxisme”. In een van zijn brieven aan Maxim Gorki schreef hij: „Iedere religieuze idee, iedere idee van enige God, ieder koketteren daarmee is een onuitsprekelijke gemeenheid.” „Ieder mens die zich met de constructie van een God bezig houdt, of ook maar zulk een constructie toelaat, bespuwt zichzelf op de meest kwalijke manier.” Aldus Lenin!

¹⁾ Dialectisch materialisme is een moeilijk begrip. Het komt hierop neer: het is een materialisme waarin een evolutie wordt aanvaard die zich door tegenslagen, crises, strijd, soms schijnbare nederlagen voltrekt.

²⁾ Feuerbach was de theoloog (!!) die ruwweg gezegd betoogde dat niet God de mens, maar de mens God schiep. God is voor F. niets dan de projectie van de natuurlijke verlangens en idealen in een gefantaseerd beeld dat men God noemt.

³⁾ De studie waaraan ik het bovenstaande ontleende is o.a. te vinden in: W. L. Lenin: *Marx - Engels - Marxismus*, Boechei des Marxismus Leninismus. Band 50, Berlin. Dietr. Verlag 1959; 257 v.

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

„Afschuwelijk bedrijf”

Onder dit opschrift stond in het Friesch Dagblad het volgende artikel dat ik zonder commentaar doorgeef. Het spreekt voor zichzelf.

Ze komen van alle kanten naar Heemstede, de aanstaande moeders, die geen moeder willen worden en daarom begeren, dat — tegen vooruitbetaling — het kind in haar schoot zal worden omgebracht en verwijderd. Nu de hartstochten rondom dit bedrijf hoog opslaan en een aantal politieke partijen in het geweer komen, als er maar een vinger naar wordt uitgestoken, komt er wel het een en ander aan het licht. Of beter, in de openbaarheid. Want het was aan de autoriteiten wel bekend, hoe het er toe gaat. Hoe het een bedrijf is, waar alles aan de lopende band gebeurt. Als er wat moeilijkheden zijn in verband met maatregelen van de justitie en de activiteit van een aantal groepen, dan wordt geklaagd, dat het normale getal van elke dag, zo'n 120 in totaal, niet kon worden geholpen. Dat maar ongeveer tachtig haar beurt konden krijgen. Deze cijfers zijn afschuwelijk.

Zij leveren het bewijs, dat het een bedrijf is, een technisch-medisch bedrijf, waar tegen vooruitbetaling ieder ongeboort kind wordt gedood, waarvan de moeder door haar kómen verklaart, dat zij dat kind niet wenst.

Het is natuurlijk uitgesloten, dat men zich beperkt tot echte „noodgevallen” waarbij de geboorte van het kind voor de moeder ernstige lichamelijke of psychische gevolgen zou kunnen hebben. Er zijn slechts twee dingen nodig: de wens van de vrouw en de vooruitbetaling. Meer wordt niet gevraagd.

Volkomen in overeenstemming met de leuze: „baas in eigen buik”. Maar wij kunnen ons voorstellen, dat met name vrouwen en moeders, die van dit alles kennis nemen, gruwen van zulk een bedrijf. En na alles wat nu publiek is geworden, het verschrikkelijk vinden dat artsen in Nederland, die krachtens de medische ethiek en de eed gehouden zijn het menselijk leven te beschermen, zich laten inhuren voor dit even lucratieve als afschuwelijke bedrijf.

Wij kunnen ons voorstellen, wat deze berichten betekenen voor vrouwen, die zo graag een kindje zouden willen hebben, maar voor wie die weelde niet schijnt te zijn weggelegd. Dat zulk een bedrijf in Nederland floreert, zodat er elke dag tientallen vrouwen uit het buitenland komen, om zich te laten aborteren, is een schande voor ons land en voor onze overheid. En een hoofdinspecteur van politie uit Rotterdam, lid van de Rijnmondraad voor de PSP, stuurt een telegram, met zijn rang en beroep aan zijn ondertekening toegevoegd, waarin hij het bestuur van dit bedrijf aanspoort, vol te houden en zijn afkeer te kennen

geeft van de „inquisitie-methoden van Van Agt”. Zijn telegram werd voorgelezen en door de vrouwelijke actiegroep met applaus begroet.

Nederland dreigt op die manier een zedelijk riool te worden, door plichtsverzuim van de overheid, al jaren lang, door de pressie van de op dit punt eensgezinde partijen, die zich in de Tweede Kamer tegen minister Van Agt keren, en door het diepe zedelijke verval, dat een van haar giftigste ranken ziet bloesemen binnen de medische stand.

Van de Zending

Ga dan heen — Ik ben met u
(Soemba-Borneo 93)

Over enkele dagen hopen we de fam. Goossens op Schiphol uit te zwaaien. Na een plezierige verlofperiode gaan ze opnieuw naar Soemba. Je ziet ze vóór je: bepakt en bezakt om zo te zeggen. Veel bagage, want je hebt daar veel nodig en er is zo weinig te krijgen.

Eén ding zie je niet. Het valt niet op, dat ze de parel van grote waarde meenemen: Gods grote beloften.

Onze Heer gaf die aan Zijn discipelen, vlak vóór Hij ten hemel voer: **Ik ben met u**. En Hij heeft Zijn Woord gehouden! Petrus en Johannes en Filippus en alle anderen hebben dat bij hun prediken van het Evangelie duidelijk ondervonden, elke dag weer opnieuw. Ze hebben het niet gemakkelijk gehad, toen ze de landen rond de Middellandse Zee door-

trokken. Er was veel vijandschap, onverschilligheid, veel vogels pikten het gestrooide zaak weg, zodat het niet kon opkomen. Maar ze konden voortgaan en mochten ook velen tot geloof in de Heiland zien komen. Hij was écht met hen. De eeuwen door is die belofte vervuld. Immers ze geldt tot aan de voleinding van de wereld. Ze is er ook voor vandaag, voor ons. Voor ieder, die het Woord brengt en oproept om Christus te volgen. Ze is er ook voor ds Goossens en zijn vrouw, evenals voor allen die voordien trouw op Soemba hebben gewerkt.

Ik ben met u — de beste bagage, die ze kunnen meenemen. Het beste ook, wat we als gemeenten in Nederland van de HERE kunnen vragen: vervult U dié belofte.

Het is de belofte van Hem, die ALLE MACHT heeft in de hemel en op aarde en die die macht gebruikt om Zijn koninkrijk te doen komen.

Het vertrek heeft iets moeilijks, want twee kinderen blijven achter en dus is het gezin incompleet. En dat betekent wat! Maar het heeft ook iets dat troost en blij maakt; we mogen op onze Heer vertrouwen, op Zijn gegeven Woord: Ik — mét u naar Soemba, Ik — mét de kinderen in Nederland; Ik — met alle schapen, die de Vader Mij geeft. Ik kén ze bij name, allemaal van de éne, grote kudde.

Ga dan heen ds Goossens, mevrouw Goossens, predik het evangelie en maak velen tot Christus' leerlingen en ervaar óók op Soemba, dat de HERE rijk is aan ontferming voor allen, die het van Hem verwachten.

Kerknieuws

Beroepen te Hardinxveld-Giesendam: Kandidaat R. Brands te Amsterdam.

Bunschoten-Spakenburg — De kerkeraad heeft nu uitgesproken, dat het gewenst is een tweede predikant te beroepen en besloot dienaangaande het oordeel van de gemeente te vragen.

Neede — De Zutfense rechtbank heeft op 6 mei jl. uitgesproken, dat de gereformeerde kerk (vrijgemaakt buiten verband) de wettige voortzetting is van de gereformeerde kerk (vrijgemaakt) te Neede. Alle kerkelijke goederen zijn aan de desbetreffende kerk toegewezen. De Gereformeerde kerk (vrijgemaakt binnen verband) werd veroordeeld tot de betaling van de proceskosten ad f 1500,— en tot een vergoeding

van f 25,— per zondag voor het gebruikmaken van het kerkgebouw aan de Blikweg over een periode van zeven jaar.

Lelystad — Op donderdag 3 juni jl. werd het nieuwe kerkgebouw in gebruik genomen, dat gebouwd werd door de gekombineerde gemeente van de chr. geref. kerk en de geref. kerk (vrijgem. b.v.) Het gebouw is verzezen aan het Karveel. Op Pinksterzondag zullen voor het eerst de diensten niet meer gehouden worden in de Brugzaal, maar in het eigen kerkgebouw. Voor het begin van de diensten is voor deze zomer de volgende regeling getroffen: de morgendiensten beginnen vanaf Pinksteren om 9.30 uur, de avonddiensten om 18.30 uur.

Wezep — Met ingang van 1 juni 1976 is het scribaat van de Geref. Kerk (vrijgem.) overgenomen door br J. v. d. Berg, Pr. Margrietlaan 12 te Wezep, tel. 05207-1565.

Nijmegen — De Geref. Kerk (vrijgemaakt, buiten verband) van Nijmegen heeft ds H. D. Doorenbos, die onlangs over kwam van de synodaal Geref. Kerken en zich stelde onder opzicht en tucht van de kerkeraad van de Geref. Kerk (vrijgemaakt, buiten verband) te IJsselmuiden-Grafhorst weer van harte aanvaard als haar emeritus dienaar des Woords.

Omdat ds H. D. Doorenbos woonachtig is in IJsselmuiden heeft de vergadering van de regio 'Kampen' (waartoe IJsselmuiden behoort), gehouden op 13 mei 1976, mede op verzoek van de kerk van Nijmegen een gesprek gehad met ds H. D. Doorenbos. Ds H. D. Doorenbos stelt zich weliswaar niet beroepbaar, maar wil gaarne 's zondags in de kerken voorgaan in de dienst des Woords en Sacramenten.

In het broederlijk en openhartig gevoerde gesprek heeft de regionale vergadering ds H. D. Doorenbos gehoord. De verblijdende slotom van het gesprek kon zijn dat er tegen het voorgaan van ds H. D. Doorenbos in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt, buiten verband) geen enkel bezwaar bestaat. Met dank aan de Here doen de kerk van Nijmegen en de regio 'Kampen' bij deze hiervan mededeling aan alle zusterkerken.

Namens de kerk van Nijmegen:
K. Polderman, praeses
G. van Zandwijk
Namens de vergadering van de regio 'Kampen':
J. Stuij, praeses h.t.
J. H. Kamerbeek, scriba h.t.

Kampen — De vergadering van de regio 'Kampen', gehouden op 13 mei jl. heeft aan de Heer L. F.

Sawyer (theol. student) opnieuw preekconsent verleend voor de periode van een jaar, ingaande 1 juni 1976.

Het adres van de Heer Sawyer is: Houtwijk 14, Kampen.

Landelijke vergadering van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt buiten verband) hield haar laatste zitting — Op 15 mei kwam de landelijke vergadering voor haar slotzitting te Kampen bijeen. Allereerst werd besloten dat niet alleen de notulen gestencild zouden worden, maar ook een apart bundeltje zou verschijnen met de voornaamste besluiten van deze landelijke vergadering en die van de vorige van Utrecht.

Vervolgens werden de zaken van eventuele radio- en t.v.-uitzendingen besproken tegelijk met de kwestie van het contact met de hoge overheid en de naam van onze kerken. De zaak is namelijk deze, dat alleen een erkende kerk, die bij de overheid bekend is radio- en t.v.-zendtijd kan aanvragen en hoe zullen 'onze' kerken zich bij de overheid presenteren, met welke naam?

Uit de bespreking bleek, dat er geen registratieplicht van de kerken meer door de overheid werd verlangd. Er kan met een eenvoudige kennisgeving aan H.M. de koningin worden volstaan. Aldus werd besloten om radio- en t.v.-zendtijd bij de overheid aan te vragen. Maar wie zal de uitzendingen technisch verzorgen? Er werd besloten, dat de radio- en televisiecommissie de opdracht kreeg, zendtijd aan te vragen en 'ingeval van toewijzing niet zonder een nadere uitspraak van de kerken samenwerking te zoeken met enige organisatie op omroepgebied, behalve voor technische bijstand'.

Wat de naam van de kerken betreft, besloot de vergadering om, zoals de voorzitter ds Vis het uitdrukte, voorlopig er in te berusten, dat de kerken nog aangeduid worden als 'Ger. Kerken vrijg. buiten verband'.

Intussen werd ook het besluit genomen om een commissie voor het contact met de hoge overheid te benoemen, die stappen moet ondernemen om een recht contact met de overheid te verzekeren en die bovendien aan de eerstvolgende landelijke vergadering voorstellen moet doen over een gezamenlijke naam voor de kerken.

In deze commissie werden benoemd: mr dr J. Meulink, Enschede, samenroeper; mr J. J. Oostenbrink, Utrecht; M. de Jonge en L. F. Venderbos, Den Haag; ds N. 't Hart, Ermelo en drs E. van Raalte, Katwijk. Algemeen secundus mr E. Groeneveld; Voorschoten.

Wat betreft de nieuwe opdracht aan de commissie-kerkverband, besloot de vergadering op voor-

stel van het moderamen, dat de commissie, die in dezelfde samenstelling gehandhaafd werd, de artikelen 34, 35, 39 en 40 van het concept-accorder nader zou bezien en redigeren.

Nog enkele zaken als financiële tegemoetkoming aan theologische studenten en een rapport van de archivaris br Smits uit Vlaardingen werden besproken. Br Smits werd dank gebracht voor zijn accurate werk en werd verzocht met het archief verder te gaan. Als roepende kerk voor de landelijke vergadering in 1978 D.V. werd aangewezen de kerk van Wezep. Nadat de tweede voorzitter de HERE gedankt had, sloot de praeses de vergadering.

J. D. Houtman
(Overgenomen uit het „Kerkblad voor de geref. kerken in Noord- en Oost-Nederland")

Vakantiekerk in het Berner Oberland (Zwitserland) — Zondag 20 juni t.m. zondag 11 juli in de kerk van Unterseen (Interlaken) en zondag 18 juli t.m. zondag 1 augustus in de Schlosskirche Interlaken; steeds om 18.00 uur. Inl. Pfr. J. C. Remijn, Hauptstrasse 1, 3800 Unterseen, tel. 036-222000.

Na een moedig gedragen lijden heeft de Heere Thuis gehaald Zijn lief kind, mijn lieve Man en onze lieve Vader en Opa

Lambertus Brinks

op de leeftijd van 54 jaar.

„De Heer is mij tot hulp en sterkte
Hij is mijn lied mijn psalmgezang”
Ps. 118 : 7 (berijmd)

Arnhem:
E. Brinks-de Graaf
Herma
Siebe - Yvonne - Andrea
Emmeloord:
Wim - Hennie - Marco - Sandra
Arnhem:
Marchien
Bert
Ineke

Arnhem, 26 mei 1976
Keurvorstlaan 28

De begrafenis heeft maandag 31 mei plaatsgehad.

Drukkerij „Steenbergen“

Periodieken
Boekwerken
Handelsdrukkerwerk
ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Redactieleden	Adres van de Redactie	Advertenties en druk	Abonnementsprijs:	Geref. Persvereniging „Opbouw“
Drs H. de Jong	K. Muller	Drukkerij	f 30,— per jaar of	Abonnementenadministratie Merelshoven 273 Capelle aan den IJssel Tel. 010 - 50.41.78
Mr. dr J. Meulink	H. Pootlaan 242,	„Steenbergen“,	f 16,— per half jaar.	
D. W. L. Milo	Alkmaar	Nooitgedacht 3, Zeist	Buitenland f 40,— p.j.	
Ds E. R. Postma	Telefoon 072-16767	Tel. 0 3404 - 12452	of f 57,50 p. luchtpost	
Ds H. Smit			Giro 40 49 45	
Dr H. E. S. Woldring	Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.		Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen: uiterlijk tot 15 november.	